Riigikontrolli audit

Riigi tegevus tuuleenergia edendamisel

Kas riigi tegevus aitab kaasa tuuleparkide kiiremale rajamisele?

Silver Jakobson
auditijuht

Riigikogu riigieelarve kontrolli erikomisjon

07.02.2024

riigikontroll
National Audit Office of Estonia

Auditi fookuses:

riigi tegevus taastuvelektri eesmärgi saavutamiseks ja selle tõhusus ning mõju tuuleparkide rajamisele kaasa aitamisel.

Auditiaruanne on elektrisüsteemi valikutele keskendunud Riigikontrolli 2023. aasta aastaülevaate koostamise üheks allikaks.

Riigikontrolli 2023. aasta aastaülevaade tõi välja, et taastuvenergiaga seoses on olemas küll eesmärk, kuid puudub konkreetne tegevuskava.

Pikaajalist kokkulepet on eelkõige vaja: (a) juhitavate tootmisvõimsuste mahu ja allikate kohta, (b) tuuleparkide ehitamise kiirendamise ning (c) riigisiseste elektrivõrkude ja (d) välisühenduste rajamise kohta.

Lisaks on otsustamata küsimus, kuidas sobitub Eesti energiaportfelli tuumaelektrienergia.

Taastuvelektriga seotud peamine eesmärk:

aastaks 2030 moodustab taastuvelektrienergia vähemalt 100% Eesti elektrienergia lõpptarbimisest ehk aastal 2030 toodetakse vähemalt sama palju taastuvelektrit, kui aasta jooksul elektrit kokku tarbitakse.

Teadmiseks, et

- 2022. aastal tarbiti Eestis 8,2 TWh elektrit;
- 2022. aastal toodeti Eestis 7,6 TWh elektrit, sh *ca* 2,6 TWh taastuvelektrit;
- 2023. aastal tarbiti Eestis 8,1 TWh elektrit;
- 2023. aastal toodeti Eestis 4,9 TWh elektrit, sh *ca* 2,6 TWh taastuvelektrit.

Elektri tootmiseks kasutatud energiaallikate osatähtsus (2023)

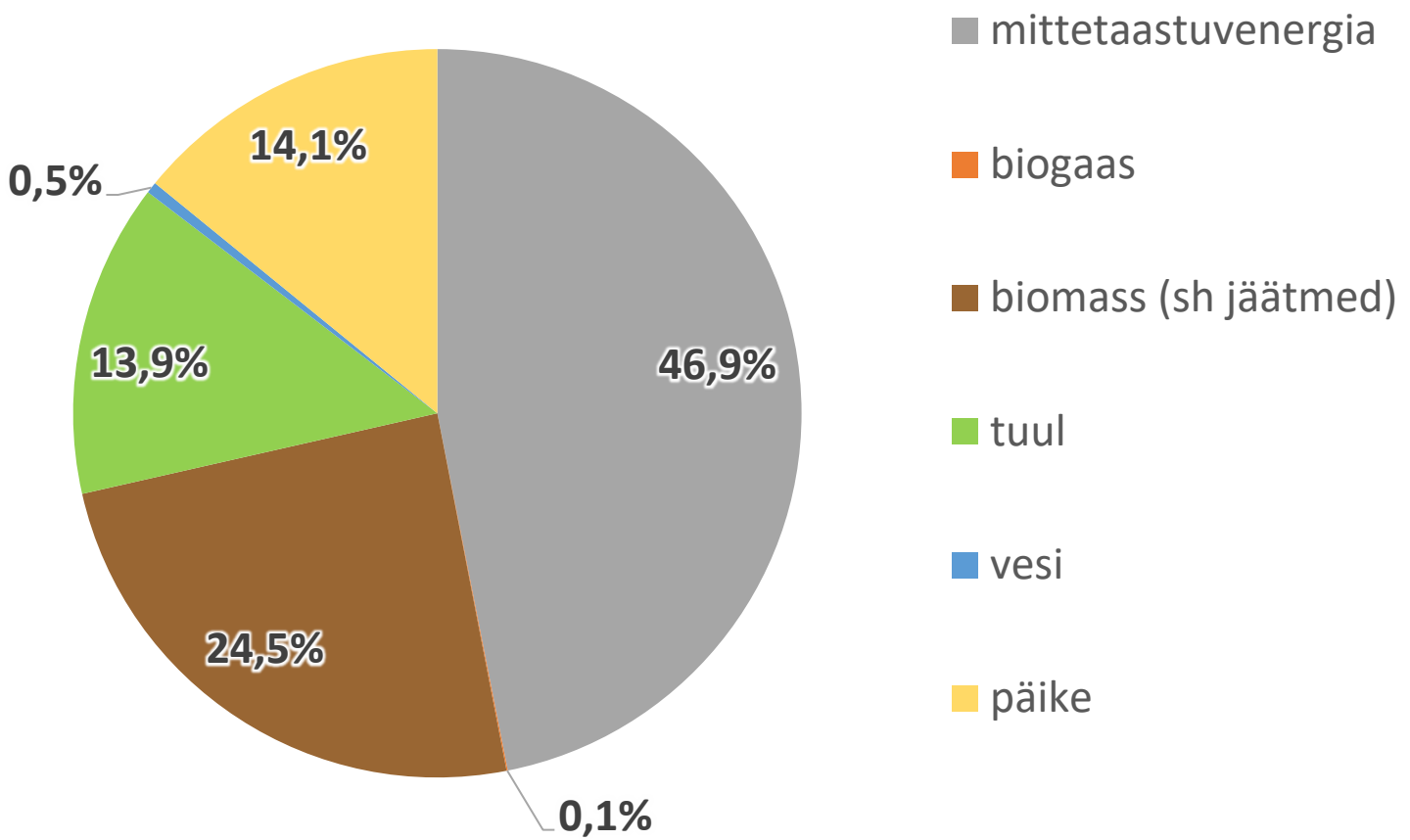

Allikas: Riigikontroll Elering ASi andmetele tuginedes

Tuule- ja päikeseenergia toodang aastatel 2016–2023

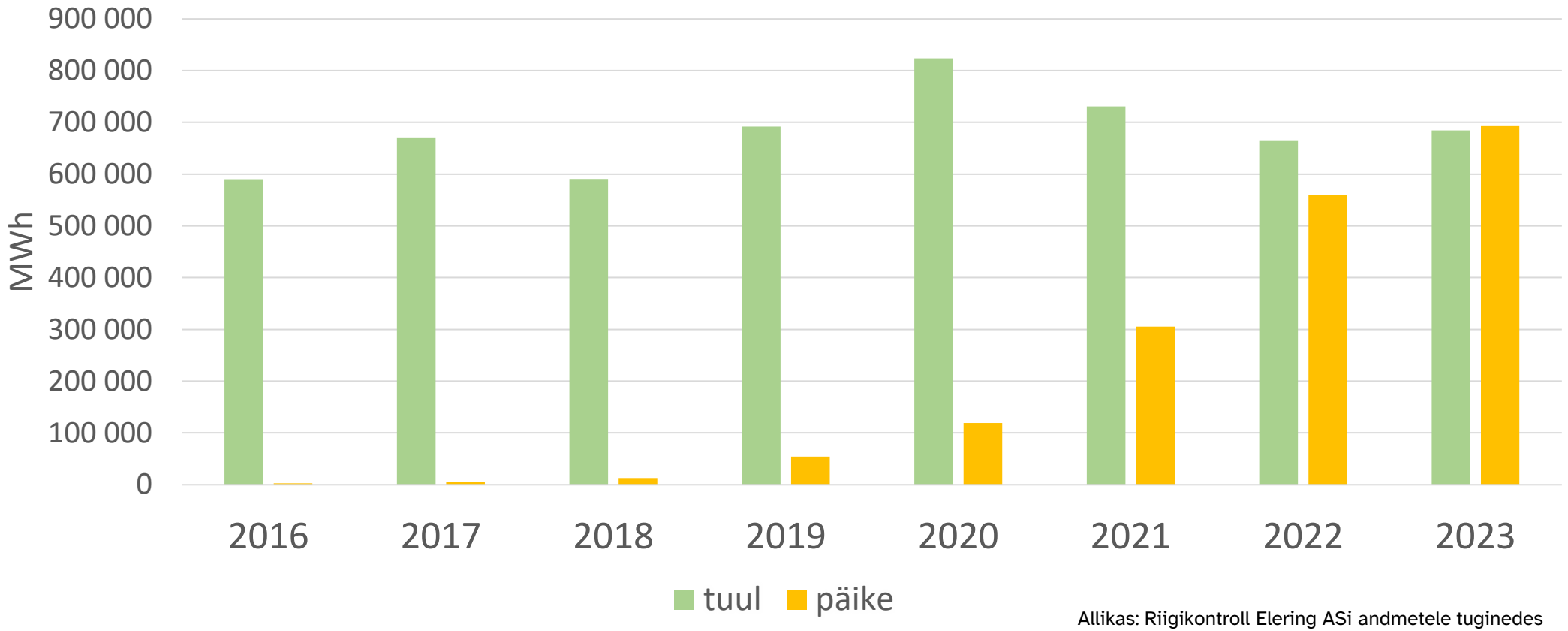

Allikas: Riigikontroll Elering ASi andmetele tuginedes

riigikontroll
National Audit Office of Estonia

Auditi tulemused

Positiivsena saab välja tuua, et lähiaastatel kaovad tuuleparkide kõrguspiirangud suurel osal Eesti vabariigi territooriumist

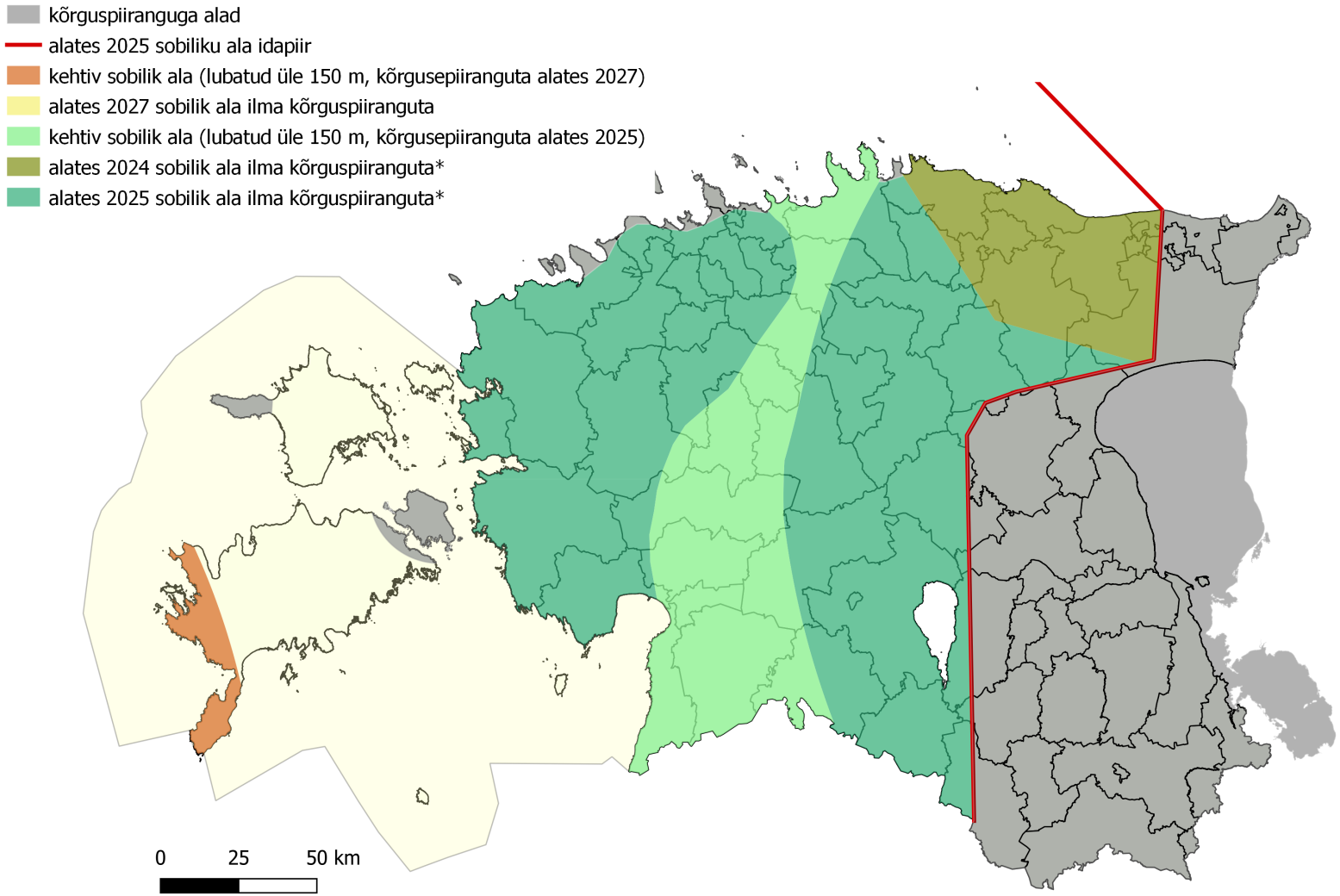

* V.a idapiiri alal ja radarite lähialadel. Allikas: Riigikontroll, tuginedes Kaitseministeeriumi ning Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi andmetele

riigikontroll
National Audit Office of Estonia

Samas tuleb maismaatuuleparkide rajamisel endiselt arvestada oluliste piirangutega, piirangutest vabasid alasid on Eestis väga vähe

Maismaatuuleparkide piirangute ulatus*

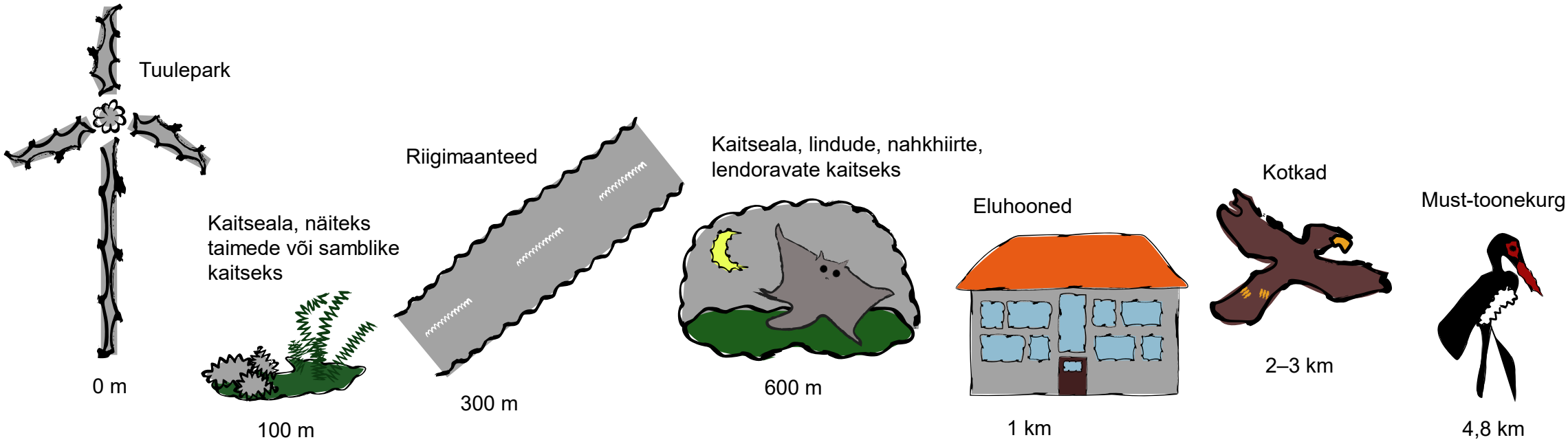

* Kaitsealustele lindudele võivad lisanduda täiendavad piirangud, mis on seotud toitumisaladega.

Allikas: Riigikontroll Keskkonnaameti, Keskkonnaagentuuri ja Eesti Ornitoloogiaühingu andmetel

2023. aasta märtsis jõustusid planeerimisseaduse muudatused: KOVi eriplaneeringu koostamise aeg peaks tulevikus lühenema umbes kahe aasta võrra

Kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu menetlusetapid

Allikas: Riigikontroll

Paraku on muudatustel tagasihoidlik mõju 2030. aastaks seatud eesmärgi saavutamisele, endiselt on puudusi:

- KOVi eriplaneeringu kiirendamine ei ole võimalik varem alanud planeeringumenetluste puhul;
- keskkonnamõju hindamise kiirendamise tegevused on piiratud mõjuga;
- puudub tuuleparkide aktsepteeritavate ja oluliste mõjude kokkulepe;
- keskkonnaandmed on puudulikud.

MKMi (Kliimaministeeriumi) seisukohad, kuidas tuuleenergia arendamist toetada ja taastuvelektri eesmärgid saavutada, on olnud vastuolulised, mh:

maismaatuuleparkide käimasolevate arenduste realiseerumise tõenäosus on väike, et saavutada TE-100-eesmärki, seetõttu alustati riigimaadel arendusalade otsimist;

VERSUS

mereparkide rajamist ei ole vaja toetada, sest käimasolevad maismaatuuleparkide arendused tagavad TE-100-eesmärgi saavutamise.

ELi toetusraha (REPowerEU) kavandatakse vajalike tegevuste kõrval ka sellistele tegevustele, mis ei ole taastuvenergia edendamise jaoks hädavajalikud:

- seadmete ostmiseks (seos taastuvenergia kiirendamisega kaudne);
- töökohtade loomiseks, näiteks maatoimingute tegemiseks, kuid kuni ei ole KOVi eriplaneeringuid, ei saa maatoiminguid ellu viia. Samas lõpeb ELi toetusraha kasutamise võimalus 2026. aastal, kuid selleks ajaks ei jõuta planeeringuid vastu võtta.

Riigikontrolli soovitused

riigikontroll
National Audit Office of Estonia

Soovitus kliimaministrile ja Keskkonnaameti peadirektorile:

- leppida kokku koostöös keskkonnamõju hindajate, tuuleparkide arendajate, keskkonnakaitse ühenduste jt osapooltega, mida peetakse tuuleparkide tegevuse aktsepteeritavateks mõjudeks kaitstavatele liikidele. Samuti leppida kokku, kuidas leevendada (sh kompenseerida) tuuleparkidest tekkivaid mõjusid.

Soovitused kliimaministrile:

- töötada välja tuuleparkide keskkonnamõju strateegilise hindamise näidisprogramm;
- esitada elektri põhi- ja jaotusvõrguettevõtetele suunised võrgu arendamise põhimõtete kohta, sh TE100-eesmärgi saavutamiseks vajalikud tegevused;
- kasutada REPowerEU toetusmeetme raha vaid nendeks tegevusteks, mille puhul on selge seos 2030. aastaks seatud eesmärkide saavutamisega.

Soovitus regionaalministrile:

koostöös osapooltega lahendada planeeringu ja keskkonnamõju hindamise menetlustes esinevad praktilised küsimused, mis tekitavad segadust ja ajakulu omavalitsustele ning aeglustavad menetlusi.